

Rapport nr. 5/94

# Bestandsstatus for ulv i Skandinavia oktober - desember 1993

av Petter Wabakken, Anders Bjärvall, Mats Ericson  
og Erling Maartmann

NB: Dette er et skannet og OCR-behandlet dokument.  
Teksten er derfor ikke korrekturlest og rettet.  
Det er bildet av teksten som er korrekt, ikke den kopierbare  
teksten.



## FYLKESMANNEN I HEDMARK

HEDMARK FYLKESHUS - 2900 HAMAR

TELEFON 62 51 44 00 - TELEX 21 623 - TELEFAX 62 51 45 57

# Rapport

<b>Tittel:</b> Bestandsstatus for ulv i Skandinavia oktober - desember 1993	<b>Rapport nr.:</b> 5/94
	<b>Dato:</b> 28.02.94

<b>Forfatter(e):</b> Petter Wabakken, Anders Bjärvall, Mats Ericson og Erling Maartmann	<b>Antall sider:</b> 18
<b>Prosjektansvarlig:</b> Anders Bjärvall, Mats Ericson, Petter Wabakken	<b>ISSN-nr:</b> ISSN 0802-7013
<b>Finansiering:</b> Direktoratet for naturforvaltning, Naturvårdsverket i Sverige	<b>ISBN-nr:</b> ISBN 82-7555-038-6

### Sammendrag:

Felles svensk-norsk bestandsregistreringer påviste 20-25 ulver i Skandinavia i oktober - desember 1993. Av disse ble 17 - 21 funnet i Midt-Sverige og tilgrensende deler av Hedmark.

### 4 emneord:

Ulv, bestandsstatus, Skandinavia, 1993

### Referanse:

Wabakken, P., Bjärvall, A., Ericson, M. & Maartmann, E. 1994. Bestandsstatus for ulv i Skandinavia oktober - desember 1993. Fylkesmannen i Hedmark, miljøvernnavdelingen, rapport nr 5/94, 18 sider.

BESTANDSSTATUS FOR ULV I SKANDINAVIA

OKTOBER - DESEMBER 1993

AV

PETTER WABAKKEN

ANDERS BJÄRVALL

MATS ERICSON

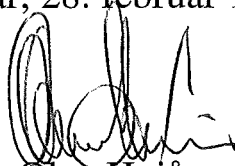
ERLING MAARTMANN

## FORORD

Den meget fåtallige bestanden av ulv i Skandinavia hadde på 1980-tallet sin hovedutbredelse i svensk-norske grensetrakter mellom Värmlands län og Hedmark fylke. Her finnes fortsatt ulv, men i begynnelsen av 1990-årene har bestanden vært i svak vekst og ekspandert noe østover i Sverige. Hedmark er fortsatt det eneste fylket i Norge med fast tilhold av ulv. Rapporten presenterer resultater fra felles svensk-norske ulveregistreringer i perioden oktober - desember 1993.

Det rettes takk til alle som på ulike måter har bidratt til registreringene. Et stort antall personer, både institusjonstilknyttede og privatpersoner, har bidratt med ulvemeldinger og opplysninger basert på sporing. Personell og økonomi er på svensk side stilt til disposisjon av Naturvårdsverket, flere länstyrelser, Svenska Jägareförbundet, lokale jaktvårdsretter og WWF - Sverige. I Norge har Direktoratet for naturforvaltning støttet ulveregistreringene økonomisk, og personell hos fylkesmennenes miljøvernmyndigheter har bidratt med kontroll av ulvemeldinger.

Hamar, 28. februar 1993



Olav Høiås  
fylkesmiljøvernssjef

# INNHOLD

SAMMENDRAG	5
ABSTRACT	5
1. INNLEDNING	6
2. METODER	8
3. RESULTATER	8
3.1. POTENSIELLE YNGLEOMRÅDER	8
3.2. ENKELTDYR I SVERIGE	12
3.3. ULV I NORGE	13
4. DISKUSJON	15
5. LITTERATUR	18

## SAMMENDRAG

Foreløpige resultater fra felles svensk-norske registreringer av ulv vinteren 1993 - 94 er presentert. Totalt ble 20-25 ulver påvist i Skandinavia på sporsnø i oktober - desember 1993. Av disse ble 17 - 21 funnet i barskogområder i Midt-Sverige og tilgrensende strøk av Hedmark fylke i Sørøst-Norge. Ulv ynglet i 1 - 3 atskilte områder i 1993. Fortsatte registreringer i januar - april 1994 vil prioritere kartlegging av kjønnsfordeling og potensielle yngleområder for sommeren 1994.

## ABSTRACT

Preliminary results from the joint Swedish - Norwegian survey on status of wolves during the winter 1993 - 94 are presented. A total of 20 - 25 wolves were confirmed by snow tracking during October - December 1993. Among these, 17 - 21 were found in coniferous forests in west-central parts of Sweden and southeastern Norway. Wolves have reproduced in 1-3 different areas during 1993. Field work on snow during January - April, will concentrate on sex determination of females with blood in the urine and identifying potential breeding areas for 1994.

## 1. INNLEDNING

Både i Sverige og Norge er ulven en direkte truet (akut hotad) dyreart. Hver vinter siden slutten av 1970-årene har bestandsutviklingen av ulv på den Skandinaviske halvøya vært fulgt i begge land ved registreringer i felt. Det har vært samarbeidet om kontinuerlig utveksling av informasjon og felles bestandsregistreringer på sporsnø i de viktigste områdene for ulv langs riksgrensen.

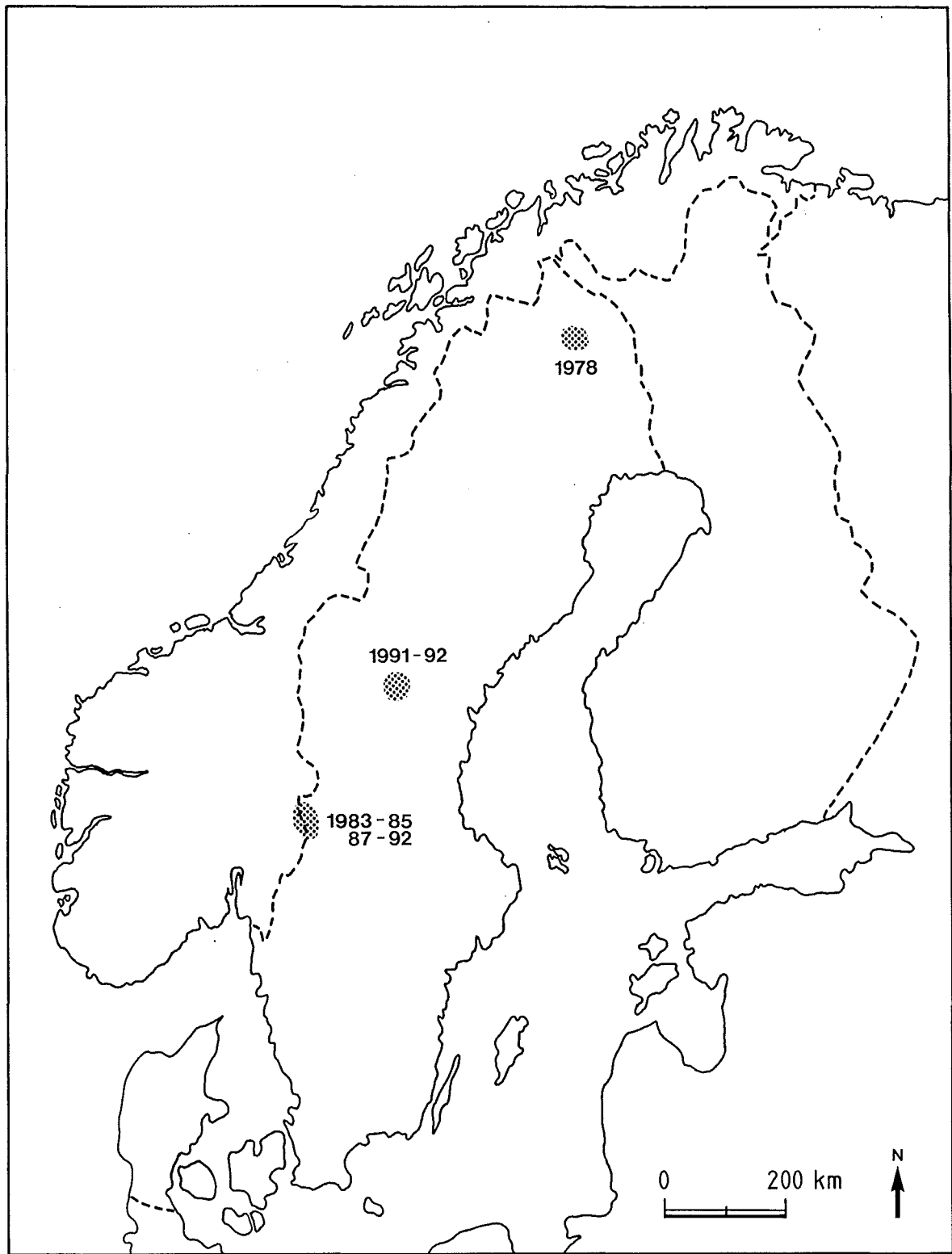
I 1980-årene ble det i år med yngling aldri påvist mer enn ett reproduserende ulvepar i Skandinavia. Alle påviste ulvekull i denne perioden ble født på Finnskogen innen et ulverevir som dekket begge sider av riksgrensen i Värmlands län og Hedmark fylke.

Vårvinteren 1991 ble det påvist et nyetablert ulvepar lengre nordøst i Sverige. Somrene 1991 og 1992 ynglet ulv i to adskilte områder av Skandinavia, d.v.s. på Finnskogen og i det nyetablerte området i sørøstre Jämtland og tilgrensende områder av Västernorrlands län (fig. 1).

Vårvinteren 1993 ble nok et nyetablert par konstatert på sporsnø, nå i Kopparbergs län sør for innsjøen Siljan. I mars 1993 ble ulvepar med brunstatferd påvist i disse tre nevnte områdene. Dessuten var det ubekreftede meldinger om et mulig fjerde par, litt sør for Siljansparet, på grensen mellom Kopparbergs og Värmlands län i traktene Fredriksberg-Filipstad-Lesjöfors. Sein rapportering og dårlige snøforhold gjorde det ikke mulig å bekrefte dette eventuelle nye paret på sporsnø.

I 1993 var det derfor teoretiske muligheter for at 3-4 ulvekull i Skandinavia kunne bli født samme år, i så fall trolig for første gang på ca. 40-50 år.

Det har derfor vært knyttet stor interesse til bestandsregistreringene av ulv vinteren 1993-94. Denne rapporten oppsummerer foreløpige erfaringer angående bestandsstatus for ulv i Skandinavia, kartlagt på sporsnø i perioden oktober-desember 1993.



Figur 1. Skandinaviska yngleområden för ulv i perioden 1978 - 1992. Årstall anger perioder med konstaterat yngling. Hvert yngleområde hadde maksimalt ett ynglande ulvepar de enkelte år. - *Wolf breeding areas in Scandinavia during 1978 - 1992. The years when pups were born are given. Only one breeding pair was known for each area and year.*



## 2. METODER

Undersøkelsen begrenser seg til meldinger om ulv som ble rapportert og undersøkt på sporsnø førjulsvinteren t.o.m. 31. desember 1993. Meldinger om ulv ble innsamlet tilfeldig (fra media, direkte fra observatør) eller mer systematisk (sporleting og sporing på snø, melding fra lokal rapportør).

I Sverige ble rapporter om ulv innsamlet av lokale representanter for Svenska Jägareförbundet, enkelte länsstyrelser og Naturvårdsverket. Meldingene ble i størst mulig grad forsøkt kontrollert i felt for artsbestemmelse og vurdering av antall individer. Mer systematiske sporinger på snø, ble i undersøkelsesperioden foretatt langs riksgrensen mellom Hedmark/Värmland og i yngleområdet sørøst i Jämtland.

I Norge er bestandsregistreringer av store rovdyr organisert gjennom fylkesmennenes miljøvernavdelinger. De fleste miljøvernavdelingene har spesialkompetanse ved engasjert rovviltkonsulent. Det er etablert et kontaktnett av lokale rapportører som varsler fylkesmennene om eventuelle meldinger om ulv i sin kommune eller sitt distrikt. Alle miljøvernavdelinger ble kontaktet med forespørsel om eventuelle bekreftede eller avkreftede ulvemeldinger på sporsnø i undersøkelsesperioden.

## 3. RESULTATER

Potensielle yngleområder for ulv våren 1993 er vist i figur 2 (A-D). Tabell 1 viser antall ulver i Skandinavia funnet på sporsnø i perioden oktober-desember 1993.

### 3.1. POTENSIELLE YNGLEOMRÅDER

#### Område A, (Finnskogen, Hedmark/Värmland):

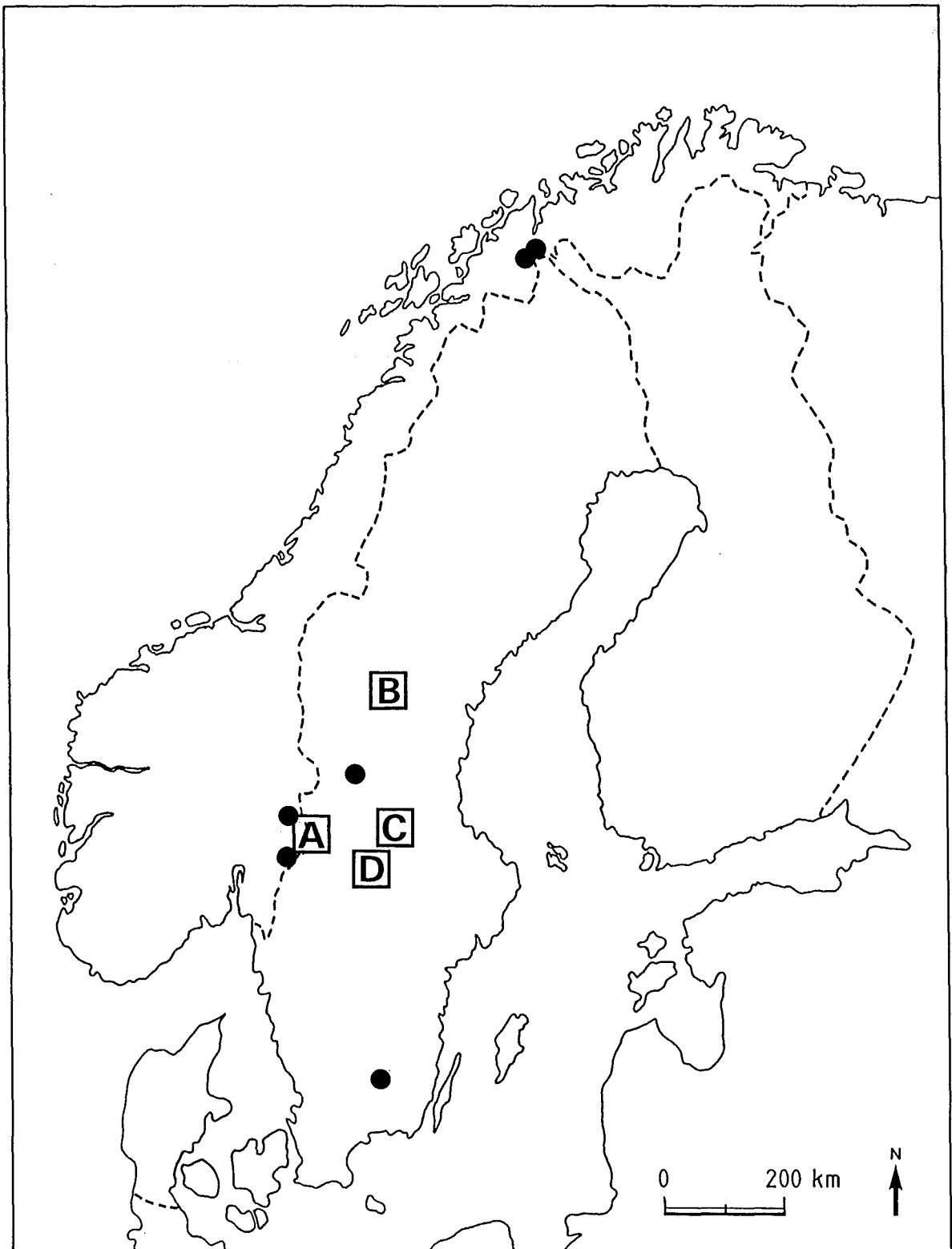
I det tradisjonelle yngleområdet ble det i hver av månedene oktober-desember sporet 3-4 ulver. Flokkens størrelse var ved flere anledninger på minimum tre dyr.

Tabell 1. Potensielle yngleområder for ulv (A-D, Fig. 2), reproduksjon og antall dyr bekreftet på sporsnø i Skandinavia, perioden oktober - desember 1993. - *Possible wolf breeding areas (A-D, Fig. 2), reproduction and number of wolves confirmed on snow in Scandinavia, October - December 1993.*

Område Area	Fylke/Län County	Lokalitet Locality	Ulvevalper født Wolf pups born		Antall ulver okt. - des. 93 Number of wolves
			1992	1993	
A*	Hedmark/ Värmland	Finnskogen	ja	?	3-4
B*	Jämtland/ Västernorrland	Gillhov- Rätan	ja	ja	8
C*	Kopparberg	Siljan, sør	nei	nei	1
D	Kopparberg/ Värmland	Fredriksberg -Lesjöfors	nei	?	2-5
-	Hedmark	Åsnes	-	-	1
-	Hedmark	Kongsvinger	-	-	1**
-	Kopparberg	Älvdalen	-	-	1
-	Kronoberg	Risinge- Tingsryd	-	-	1-2
-	Troms	Balsfjord	-	-	2

\*Områder med bekreftede revirmarkerende ulvepar i mars 1993.

\*\*Ulv meldt i desember 1993, men først bekreftet på ferske spor 14. januar 1994.



Figur 2. Potensielle yngleområder våren 1993 hvor det fortsatt var ulv i oktober-desember samme år(A-D). Fylte sirkler angir ulv utenfor disse områdene i perioden oktober-desember 1993. - *Potential wolf breeding areas in spring 1993 where wolves were still present during October - December the same year (A-D). Black dots indicate wolves outside these areas during October - December 1993.*

Den 17. oktober ble en enslig revirmarkerende ulv for første gang fulgt på sporsnø, uten at noe annet revirmarkerende individ ble funnet i nærheten. Heller ikke i november eller desember ble det sett spor etter mer enn en revirmarkerende ulv i området. Den revirmarkerende var tidvis i følge med to eller muligvis tre individer som ikke viste tegn til revirmarkering. Dette kunne tyde på at den revirmarkerende manglet sin make og at ulveparet som ble dokumentert våren 1993 ikke lenger var inntakt. Vårens par kan eventuelt ha ynglet, uten at dette er bekreftet. Det har hittil ikke vært mulig å kjønnsbestemme den enslige, revirmarkerende ulven som fortsatt er i området.

Feltarbeid: R. Bjørnstad, S. E. Bredvold, K. Jonsson, E. Maartmann, P. Wabakken.

Område B, (Gillhov - Rätan, sørøstre Jämtland):

Ulv ynglet i dette området i 1993, d.v.s. tredje året på rad. Antall individer i flokken varierte på førjulsvinteren, men i forbindelse med det sporingsarbeid som pågår kontinuerlig i området ble spor etter åtte individer talt ved ett tilfelle i desember.

Feltarbeid og opplysninger: E. Isakson, B. Strandberg, R. Wiklund.

Område C, (Siljan/sør, Kopparberg):

Et nyetablert ulvepar hadde tilhold i dette området vårvinteren 1993. Det var ingen tegn til yngling der i sommer, og på sporsnøen påfølgende oktober-desember ble det aldri sett spor etter noe par. Ett enkeltdyr hadde imidlertid fortsatt tilhold i området.

Feltarbeid: I. Voxmark.

Område D, (Fredriksberg - Filipstad - Lesjöfors, Kopparberg/Värmland):

Fra dette området ble det meldt om et nyetablert, revirmarkerende ulvepar våren 1993. Sein rapportering og dårlige sporsnøforhold gjorde det ikke mulig å bekrefte dette.

Det har også vært stor uklarhet om antall ulv i området førjulsvinteren 1993. Tall på 2, 3 og 5 har vært nevnt, og enkelte har holdt muligheten åpen for at det kunne være mer enn én gruppe ulver i området.

I oktober - desember var det fortsatt uklarhet om ulv hadde ynglet i området. I undersøkelsesperioden ble det foreløpig konkludert med 2 - 5 ulver i området.

Feltarbeid/opplysninger: J. Bergstam, R. Brittas, I. Voxmark.

### 3.2 Enkeltdyr i Sverige

Älvdalen, (Kopparbergs län). Det har vært diverse rapporter om et enkeltdyr i Älvdalen, bl.a bekreftet på sporsnø ved Vanån den 7. november.

Feltarbeid: K. A. Olander.

Risinge - Tingsryd (Kronoberg): Ett eller to enkeltdyr som etter all sannsynlighet var ulv ble sporet i desember.

Feltarbeid: E. Isakson

Nord-Sverige: Forekomst av ulv er ikke rapportert og bekreftet i Sveriges to nordligste län, Västerbotten og Norrbotten.

### 3.3 Ulv i Norge

Åsnes (Hedmark fylke): I tillegg til gruppen på 3-4 dyr i yngleområde A (fig. 2), ble et enkelt dyr påvist innen et begrenset område øst i Åsnes kommune, ialt 7 ganger i perioden 7. november-29. desember 1993.

Feltarbeid: S. E. Bredvold

Kongsvinger (Hedmark fylke): Øst i Kongsvinger kommune, nær grensen til Värmland, ble det i desember funnet spor som lokalt ble vurdert som etter en trefotet ulv. Da sporene ble meldt, var de for gamle til å kunne bekreftes. Først 13.-16. januar ble den trefotede ulven bekreftet ved sporing i samme kommune.

Feltarbeid: R. Bjørnstad, S. E. Bredvold, E. Maartmann, P. Wabakken.

Nord-Norge: Ulv er ikke påvist i Finnmark eller Nordland i undersøkelsesperioden (G. Henriksen, E. S. Wikan, E. Skjølberg pers. medd.). Derimot er to dyr sporet i Troms fylke ifølge rovviltkonsulenten. Lokalkontakt Odd Fossmo fulgte den 15. november sporene etter to dyr sammen øst for Tamokdalen i Balsfjord kommune, tilsammen ca. 10 km sporing (O. M. Stensli pers. medd.).

Bekreftede eller avkreftede ulvemeldinger i Norge: Antall ulvemeldinger bekreftet eller avkreftet i Norge i undersøkelsesperioden er vist i tabell 2. Totalt åtte av 13 feilmeldinger gjaldt gaupespor som ble feilbestemt til ulvespor. I oktober- desember ble ulv på landsbasis kun påvist innenfor de tre kommunene Åsnes, Grue og Kongsvinger i østre Hedmark og i Balsfjord kommune i Troms, tilsammen 7 dyr.

Tabell 2. Meldinger om syns- eller sporobservasjoner av ulv på på sporsnø i Norge, kontrollert i perioden oktober - desember 1993. - *Number of sightings and tracks of wolves on snow reported and confirmed, rejected or classified as unconfirmed in Norway, October - December 1993.*

Fylke County	Kommune Municipality	Antall meldinger Number of Reports	Konklusjon Conclusion			uoppklart unconfirmed
			ulv wolf	gaupe lynx	hund dog	
Hedmark	Hamar	1	-	-	-	1
"	Grue	1	1*	-	-	-
"	Åsnes	9	7**	1	1	-
"	Elverum	2	-	2	-	-
"	Trysil	1	-	1	-	-
"	Åmot	2	-	2	-	-
Oppland	Øyer	1	-	-	1	-
Buskerud	Rollag	1	-	1	-	-
Vestfold	Andebu	1	-	-	1	-
Telemark	Hjartdal	1	-	-	-	1
Sør-Tr.lag	Holtålen	1	-	1	-	-
N-Tr.lag	Namsos	1	-	1	-	-
Troms	Balsfjord	1	1***	-	-	-
Finnmark	Kautokeino	1	-	-	-	1

\* 3 ulver  
\*\* 1 ulv  
\*\*\* 2 ulver

#### 4. DISKUSJON.

Totalt 20-25 ulver ble rapportert og bekreftet på sporsnø i Skandinavia i perioden oktober-desember 1993. Av disse ble 17-21 funnet i midt-svenske barskogområder og i tilgrensende strøk av Norge (Hedmark).

Det kan ikke utelukkes at enkeltdyr kan ha unndratt seg observasjon. Førjulsvinteren 1993 falt mye nedbør som i perioder ga ustabile snøforhold og gjorde det vanskelig å oppdage spor. Dessuten kan en enslig ulv som har drept elg oppholde seg i flere uker innen et meget begrenset område (Björvall & Isakson 1981, Wabakken m.fl. 1982, Björvall & Isakson 1983).

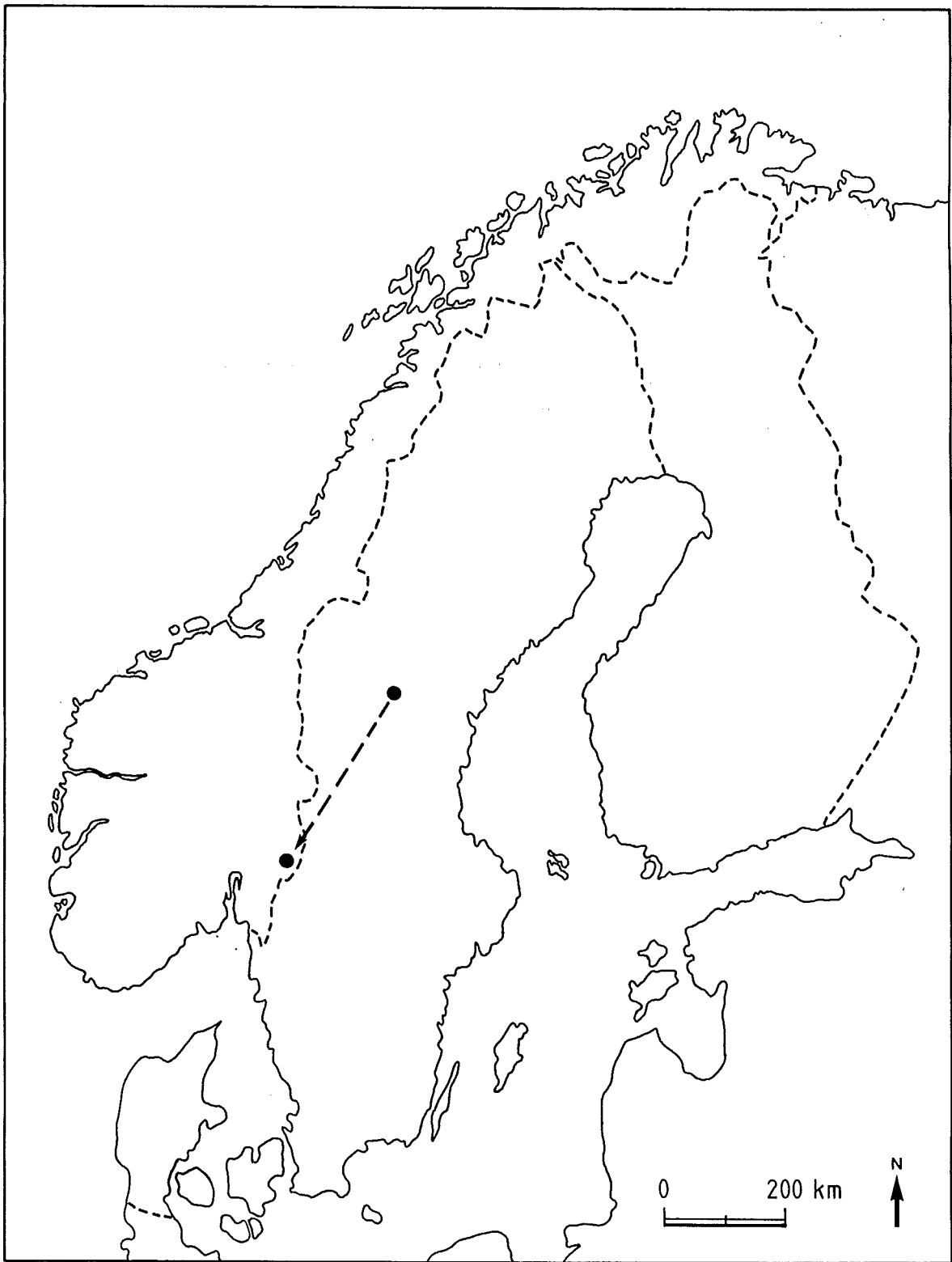
Mangel på meldinger om en trefotet ulv kan illustrere dette. Spor etter denne ulven ble først funnet og meldt i desember, etter to måneder med sporsnø. Den trefotede ulven manglet hele eller deler av høyre framfot. Det ble ikke funnet blod i sporet, og sporing av dyret avslørte heller ingen alvorlige problemer med forflytning. Ulven hoppet utfor bratte skrenter på opptil 3 meter hvor den lett kunne gått rundt.

Det er også andre grunner til å tro at skaden var av eldre dato. Dagene 15 - 18 desember 1992 ble det for første gang påvist en trefotet ulv i yngleområdet sørøst i Jämtland. Denne manglet også hele eller deler av høyre framfot, og det var da blod i sporet. Skadens årsak var ukjent. Trefot-ulven ble sist sporet i Jämtland 10. april 1993, og er deretter ikke funnet i dette området.

Spor etter en trefotet ulv er tidligere aldri påvist så lenge det har pågått felles bestandsregistreringer av ulv i Skandinavia. Samme type skade, ulik tid og sted for observasjoner gir også grunn til å tro at den trefotede ulven i Jämtland er den samme som 8-9 måneder seinere var å finne i Kongsvinger, sørøst i Hedmark. I så fall har den forflyttet seg minimum 276 km, målt i luftlinje mellom ytterpunktene (figur 3):

I tillegg til at enkeltdyr kan unndra seg observasjon, kompliseres også registreringene ved at det ved syns- og sporobservasjoner ofte blir konkludert med feil art. Minst halvparten av ulvemeldingene på norsk side i undersøkelsesperioden viste seg ved nærmere kontroll å





Figur 3. Trefotet ulv trolig utvandret fra Jämtland til sørøst i Hedmark i perioden April - Desember 1993. - *Probable minimum dispersal distance of at three-footed wolf during April - December 1993.*

være feilbestemmelser. Både på norsk og svensk side har det vist seg at også erfarne personer kan ta feil. Dette illustrerer betydningen for bestandsregistreringene at ulvemeldinger blir kontrollert i felt av personell med spesialkompetanse på ulv.

Selv om enkelte ulver kanskje ikke er registrert i undersøkelsesperioden, bør derimot alle potensielle yngleområder være funnet. I slike områder lever ulver i flokk innen et avgrenset område der de flytter seg mye fram og tilbake. Således etterlates flere spor og flere drepte byttedyr enn etter en enslig ulv. Ulvepar og flokker av ulv er derfor lettere å påvise enn enkelte enslige ulver.

Individantallet innenfor et yngleområde kan derimot være tidkrevende og vanskelig å fastslå ved sporing på snø (Wabakken 1984). Ulveflokken kan i lange perioder splittes i et variabelt antall mindre grupper eller enkeltdyr. Nesten daglige sporinger i yngleområdet i Jämtland kunne for eksempel bare i ett tilfelle i oktober - desember 1993 påvise åtte dyr samlet.

På Finnskogen i grenseområdet mellom Hedmark - Värmland har ett valpekull blitt født hvert av årene 1983 - 85 og 1987 - 92. Det er uklart om ulvevalper ble født i 1993. I perioden oktober - desember 1993 har det ikke vært mulig å påvise mer enn en revirmarkerende ulv hver gang det er sporet. I mars samme år var det to revirmarkerende ulver i området, slik det normalt er der ulv yngler. Det er uklart hva som har hendt med dette paret, men i april fikk vi ubekreftede meldinger om at det var funnet spor etter en ulv, i en flokk på fem, som ble skadet etter et angrep på en elg. Ubekreftede meldinger på ulovlig jakt finnes også i et større avisoppslag på norsk side (Dagbladet 30. august 1993).

Bestandsregistreringene av ulv fortsetter og vil i tiden januar - april 1994 prioritere å kartlegge potensielle yngleområder, tallfeste antall ulv i disse områdene og kjønnsbestemme enslige ulver som finnes utenfor disse områdene. Hvis den igjen oppdages vil sporing av den trefotede ulven også bli gjennomført.

## 5. LITTERATUR

Björvall, A. & Isakson, E. 1981. Älgen favoritbytet for  
Värmlandsvargen. Svensk jakt 119 (9): 763 - 767

Björvall, A. & Isakson, E. 1983. En vinter i vargarnas spår. Svensk  
jakt 121 (11), 178 - 184.

Wabakken, P. 1984. Bør ulv i svensk/norske grensetrakter  
radiomerkes? Jakt & Fiske 113 (4), 56 - 59.

Wabakken, P., Sørensen, O.J. & Kvam, T. 1982. Ulv i Sørøst-Norge.  
Registreringsproblematikk og minimumsbestand.  
Viltrapport 20, 1 - 33.